

**INFORME DEL SEMINARI
DE REFLEXIÓ SOBRE ELS
ENSENYAMENTS
D'URBANISME
I ORDENACIÓ
DEL TERRITORI
A LES UNIVERSITATS
CATALANES**

(SETEMBRE DE 2000 - GENER DE 2002)

**QUADERNS DE LA SCOT
10**

**SOCIETAT CATALANA
D'ORDENACIÓ DEL TERRITORI**
INSTITUT D'ESTUDIS CATALANS

**INFORME DEL SEMINARI
DE REFLEXIÓ SOBRE ELS
ENSENYAMENTS
D'URBANISME
I ORDENACIÓ
DEL TERRITORI
A LES UNIVERSITATS
CATALANES**

(SETEMBRE DE 2000 - GENER DE 2002)

**QUADERNS DE LA SCOT
10**

**SOCIETAT CATALANA
D'ORDENACIÓ DEL TERRITORI
INSTITUT D'ESTUDIS CATALANS**

Seminari de Reflexió sobre els Ensenyaments d'Urbanisme i Ordenació del Territori a les Universitats Catalanes

Informe del Seminari de Reflexió sobre els Ensenyaments d'Urbanisme i Ordenació del Territori a les Universitats Catalanes : setembre de 2000-gener de 2002. — (Quaderns de la SCOT ; 10)

ISBN 84-7283-691-6

I. Societat Catalana d'Ordenació del Territori II. Títol

III. Col·lecció: Quaderns de la SCOT ; 10

1. Urbanisme — Ensenyament universitari — Catalunya — Congressos

2. Ordenació del territori — Ensenyament universitari — Catalunya — Congressos
711:378(061.3)

Disseny de la coberta: Enric Satué

© 2003, dels autors de l'informe

© Editat per la Societat Catalana d'Ordenació del Territori,

filial de l'Institut d'Estudis Catalans

Carrer del Carme, 47. 08001 Barcelona

Primera edició: novembre de 2003

Tiratge: 800 exemplars

Text revisat lingüísticament per l'Oficina de Correcció i Assessorament Lingüístics de l'IEC

Compost per Víctor Igual, SL

Carrer de Còrsega, 237, baixos. 08036 Barcelona

Impress a Limpergraf, SL

Polígon industrial Can Salvatella. Carrer de Mogoda, 29-31. 08210 Barberà del Vallès

ISBN: 84-7283-691-6

Dipòsit Legal: B. 45197-2003

Són rigorosament prohibides, sense l'autorització escrita dels titulars del *copyright*, la reproducció total o parcial d'aquesta obra per qualsevol procediment i suport, incloent-hi la reprografia i el tractament informàtic, la distribució d'exemplars mitjançant lloguer o préstec comercial, la inclusió total o parcial en bases de dades i la consulta a través de xarxa telemàtica o d'Internet. Les infraccions d'aquests drets estan sotmeses a les sancions establertes per les lleis.

Índex

PRESENTACIÓ	7
1. OBJECTIU DEL SEMINARI	9
2. METODOLOGIA DE TREBALL	11
3. DESENVOLUPAMENT I RESUM DE LES JORNADES	13
3.1. Jornada de presentació - 29 de setembre de 2000	13
3.2. Ciències ambientals - 27 d'octubre de 2000	13
3.3. Geografia - 1 de desembre de 2000	14
3.4. Arquitectura - 19 de gener de 2001	16
3.5. Enginyeria - 23 de febrer de 2001	17
3.6. Economia - 16 de març de 2001	18
3.7. Dret - 4 de maig de 2001	19
3.8. Paisatgisme - 1 de juny de 2001	20
3.9. Cursos de mestratge i postgrau - 29 de juny de 2001	21
4. CONCLUSIONS GENERALS DEL SEMINARI	25
4.1. Una disciplina autònoma o una matèria pluridisciplinària?	25
4.2. Sobre l'ensenyament de les matèries des de les disciplines	26
4.3. Sobre el camp professional i el resultat de la preparació dels professionals i els tècnics	27
5. PROPOSTES I ACCIONS	29
5.1. Els nous reptes	29
5.2. Una proposta de treball: la creació de l'Institut Català d'Urbanisme i Ordenació del Territori	30

PRESENTACIÓ

Ricard Pié i Ninot
President de la SCOT

En els darrers cursos, la Societat Catalana d'Ordenació del Territori (SCOT) ha dedicat diversos seminaris de recerca a fer un balanç sobre l'estat de la urbanística i l'ordenació del territori a Catalunya. En el primer d'aquests balanços es va fer un repàs dels episodis urbanístics catalans més significatius des del punt de vista disciplinari, a partir d'un seminari en el qual es va avaluar la transcendència de deu d'aquests episodis. Aquest seminari es va titular «Aportacions catalanes en el camp de la urbanística i de l'ordenació del territori, des de Cerdà als nostres dies».

Posteriorment, l'any del canvi de segle, va tenir lloc un altre seminari sobre els problemes urbanístics i territorials que ens depararà el segle XXI. Aquest seminari es va desplegar en diferents sessions al llarg del territori, en les quals es van posar a debat qüestions de caràcter general, que modificaran les formes d'utilització del nostre territori, i d'altres de més específiques, que dependran de la posició i les característiques de cada part del territori català.

El seminari que va donar peu al present document volia ser una darrera reflexió sobre les formes i els continguts de l'ensenyament de la disciplina. Aquest cicle s'ha desplegat a través de gairebé totes les universitats públiques catalanes i ha permès dibuixar el mapa actual dels estudis universitaris propers a aquestes matèries, conèixer els seus problemes, contrastar enfocaments i mètodes i avaluar el conjunt de la situació. A més, aquest períple ha servit per fer un diagnòstic i treure conclusions sobre aquest àmbit i proposar la creació d'un institut dedicat a l'urbanisme i l'ordenació del territori, que creiem que ha de servir per resoldre alguns dels problemes que tenim plantejats i per afrontar amb èxit els reptes que ens esperen.

L'organització d'aquest Seminari ha estat a càrrec de Margarida Castañer, que ha exercit les tasques de coordinadora; de Josep Maria Llop i Carme Bellet, que han redactat i proposat el contingut final d'aquest in-

forme; de diferents companys, que se citen en la crònica de cada jornada, de les quals han estat responsables; de diversos departaments, que han participat aixoplugant-nos a les seves universitats, i finalment, de la Junta de la SCOT, que ha col·laborat en diverses tasques. A tots ells els vull fer constar públicament el meu agraïment i el de la Junta.

Finalment, cal assenyalar que en la darrera reunió ordinària abans de les eleccions, la Junta que jo presidia va decidir per unanimitat fer seu el contingut de l'informe redactat per Josep Maria Llop i Carme Bellet, i el va lliurar a la nova Junta com a document de referència que esperem que serveixi per a la millora i la renovació dels ensenyaments d'urbanisme i ordenació del territori a Catalunya i, lògicament, per a la millora de l'ordenació del nostre territori.

---

1. OBJECTIU DEL SEMINARI

Josep M. Llop
Arquitecte i director
dels Serveis d'Urbanisme i Medi Ambient
de l'Ajuntament de Lleida

Carme Bellet
Professora titular del Departament
de Geografia i Sociologia
de la Universitat de Lleida

L'objectiu del Seminari de recerca era avaluar, comparar i reflexionar sobre el conjunt de coneixements teòrics, metodològics i pràctics referits a les matèries d'urbanisme i ordenació del territori que s'imparteixen a les universitats públiques catalanes. Amb aquesta finalitat, l'informe analitza i avalua l'estat actual de l'ensenyament, fa un diagnòstic de la situació en relació amb les necessitats de la societat, en treu conclusions i proposa algunes mesures per millorar-lo.

---

2. METODOLOGIA DE TREBALL

El Seminari va dividir-se en diverses trobades de mitja jornada cadascuna, en les quals s'explicaven i es debatien els continguts i els enfocaments de les matèries d'urbanisme i ordenació del territori que s'imparteixen a les diverses titulacions universitàries. Cada jornada comptava amb la participació de dos ponents: l'un resumia i comparava els plans docents d'una titulació a Catalunya, i l'altre completava la sessió amb una reflexió sobre el món professional o sobre la relació que hi ha entre els programes docents i les sortides professionals a d'altres països europeus. Totes aquestes trobades també comptaven amb la participació i la corresponsabilitat dels departaments específics de cada universitat.

La comissió de seguiment del Seminari la formaven la Junta de la SCOT, els coordinadors de les jornades i els relators d'aquest informe. La missió d'aquesta comissió era fer la síntesi de cada trobada i elaborar un informe final.

Relació de membres de la comissió de seguiment:

- Junta directiva de la SCOT:
  - Ricard Pié (UPC), arquitecte urbanista i president de la SCOT.
  - Margarida Castañer (UdG), geògrafa i coordinadora del Seminari.
- Coordinadors de les jornades:
  - Ciències ambientals: Josepa Bru, catedràtica de Geografia Humana de la Universitat de Girona; David Saurí, director del Centre d'Estudis Ambientals de la Universitat Autònoma de Barcelona.
  - Geografia: Pilar Riera, professora titular de geografia del Departament de Geografia de la Universitat Autònoma de Barcelona; Margarida Castañer, professora titular de geografia i directora de la càtedra de Geografia i Pensament Territorial de la Universitat de Girona.

- **Arquitectura:** Carles Llop, professor titular del Departament d'Urbanisme i Ordenació del Territori de l'Escola Tècnica Superior d'Arquitectura del Vallès.
  - **Enginyeria:** Manuel Herce, professor titular i cap de la Secció d'Urbanisme del Departament d'Infraestructures del Transport i del Territori de l'Escola Tècnica Superior d'Enginyers de Camins de Barcelona de la Universitat Politècnica de Catalunya; Robert Vergés i Francesc Magrinyà, professors associats de la Secció d'Urbanisme del Departament d'Infraestructures de Transports i del Territori de l'Escola Tècnica Superior d'Enginyers de Camins de Barcelona de la Universitat Politècnica de Catalunya.
  - **Econòmiques:** Jordi Suriñach, catedràtic d'Economia Aplicada i vicepresident de la Divisió de Ciències Jurídiques, Econòmiques i Socials de la Universitat de Barcelona.
  - **Dret:** Tomàs Font, catedràtic de Dret Administratiu de la Facultat de Dret de la Universitat de Barcelona; Glòria Bardají, professora associada del Departament de Dret Administratiu de la Facultat de Dret de la Universitat de Barcelona.
  - **Paisatge:** Jordi Bellmunt, professor associat del Departament d'Urbanisme i Ordenació del Territori i sotsdirector de l'Escola Tècnica Superior d'Arquitectura de Barcelona de la Universitat Politècnica de Catalunya; Anna Zahonero, professora associada del Departament d'Urbanisme i Ordenació del Territori de l'Escola Tècnica Superior d'Arquitectura de Barcelona de la Universitat Politècnica de Catalunya.
- Relators de les jornades:
- Josep Maria Llop, arquitecte i director dels Serveis d'Urbanisme i Medi Ambient de l'Ajuntament de Lleida.
  - Carme Bellet, professora titular del Departament de Geografia i Sociologia de la Universitat de Lleida.

---

3. DESENVOLUPAMENT I RESUM DE LES JORNADES

3.1. Jornada de presentació - 29 de setembre de 2000

Lloc: Institut d'Estudis Catalans, Barcelona.

«Presentació de les Jornades», a càrrec de Margarida Castañer, professora titular de geografia i directora de la càtedra de Geografia i Pensament Territorial de la Universitat de Girona.

«L'ensenyament d'urbanisme a Europa», a càrrec de Paolo Ceccarelli, professor de planificació territorial i degà de la Facultat d'Arquitectura de la Universitat de Ferrara, Itàlia.

3.2. Ciències ambientals - 27 d'octubre de 2000

Lloc: Facultat de Lletres de la Universitat de Girona.

«Les llicenciatures de ciències ambientals», a càrrec de Josepa Bru, catedràtica de Geografia Humana de la Universitat de Girona; David Saurí, director del Centre d'Estudis Ambientals de la Universitat Autònoma de Barcelona.

«Strategie valutative nello sviluppo sostenibile del territorio», a càrrec de Luigi Fusco Girard, director del Departament de Conservació dels Béns Arquitectònics i Ambientals de la Universitat de Nàpols.

Ensenyament:

- La formació de tècnic ambiental, recentment implantada a Catalunya, s'imparteix a dues universitats: UAB i UdG.
- No hi ha crèdits troncats ni obligatoris específics dedicats a l'urbanisme i l'ordenació del territori.
- Els ensenyaments troncats es basen en estadística, física i química, biologia, meteorologia, medi ambient i societat, instruments dels sistemes d'informació geogràfica, avaluació ambiental i tècniques d'organització i gestió.
- Durant el primer cicle, les matèries se centren en l'ensenyament de geografia, cartografia, fotointerpretació i teledetecció. Al se-

gon, en l'ensenyament de problemàtica ambiental, institucions i polítiques del medi ambient, avaluació social, turisme, gestió d'espais naturals, ordenació del territori i aplicació del SIG.

- No hi ha matèries específiques dedicades a la ciutat i al paisatge.
- Existeix un dilema en l'educació dels tècnics ambientals en el camp de l'urbanisme i l'ordenació del territori: cal formar especialistes que han de col·laborar en equips pluridisciplinaris o cal formar coordinadors? Aquest dilema gravita sobre els diferents itineraris i branques de la titulació.
- Manquen coneixements històrics i de població.

Marc professional:

- Encara no s'ha configurat un camp específic per als llicenciats.
- La flexibilitat del seu perfil, les necessitats actuals en el camp del medi ambient, la implantació recent dels estudis i l'orientació pràctica dels ensenyaments expliquen la facilitat d'entrada dels nous titulats en una gran diversitat de camps professionals del mercat laboral, tant públics com privats.
- La tendència a l'aplicació de fórmules de gestió de qualitat i les normes ISO i sistemes de gestió ambiental, juntament amb la pressió per a una bona educació ambiental, són els nous camins per als llicenciats.

3.3. Geografia - 1 de desembre de 2000

Lloc: Facultat de Filosofia i Lletres de la Universitat de Barcelona.

«Les llicenciatures de geografia», a càrrec de Pilar Riera, professora titular de geografia del Departament de Geografia de la Universitat Autònoma de Barcelona.

«Geografia y ordenación del territorio», a càrrec de Florencio Zoido, catedràtic d'Anàlisi Geogràfica Regional de la Facultat de Geografia i Història de la Universitat de Sevilla.

Ensenyament:

- A Catalunya s'imparteix la titulació de geografia a cinc universitats: UB, UAB, UdG, UdL i URV.
- El nombre de crèdits troncal específics dedicats a l'urbanisme i l'ordenació del territori és aproximadament un 4 % dels tres-cents del total de la carrera.
- L'any 1988, l'urbanisme i l'ordenació del territori passa a ser una matèria troncal (deu crèdits) als estudis de geografia. Actualment

és una assignatura troncal anual (dotze crèdits), en el marc de la qual s'imparteixen els conceptes teòrics, jurídics i instrumentals d'aquesta matèria. Fins a aquella data, se'n donaven aspectes parcials a través de diverses assignatures i seminaris.

- L'urbanisme i l'ordenació del territori també estan presents en d'altres assignatures troncales, com són la geografia humana aplicada i la geografia física aplicada. Aquestes assignatures contenen aspectes relacionats amb el planejament, el desenvolupament local i la gestió del territori. També hi ha un bon nombre d'assignatures optatives dels plans d'estudis que estan relacionades amb l'urbanisme i l'ordenació del territori.
- Diferents assignatures porten associades pràctiques, i en algun cas hi ha un pràcticum (assignatura de nou crèdits), en el qual, a part de l'anàlisi i la diagnosi territorial, es treballa especialment l'aspecte propositiu.
- Actualment, es reforcen els continguts tècnics i instrumentals en detriment dels continguts i els instruments de caràcter més teòric i epistemològic, que són necessaris per a la contextualització històrica i social dels fenòmens territorials.
- Els plans d'estudis haurien de buscar un equilibri entre aquests dos aspectes (aspectes tècnics i instrumentals + instruments teòrics i epistemològics).

Camp professional:

- Amb poquíssimes però significatives excepcions, els geògrafs no es van incorporar a llocs de treball relacionats amb l'ordenació del territori fins ben entrada la dècada dels anys setanta. Tradicionalment, la formació dels geògrafs havia anat orientada a la formació de professorat d'ensenyament secundari, així que aquesta va ser la seva principal sortida professional durant molts anys.
- Posteriorment, el ventall de sortides s'amplia considerablement i les feines que desenvolupen els geògrafs —en el camp que sigui— tenen ja un alt contingut propositiu.
- Una part molt important de les sortides professionals dels geògrafs està relacionada amb l'ordenació del territori: planejament territorial i urbanístic, planificació estratègica local i regional, programació, gestió i avaluació de polítiques públiques, gestors de desenvolupament social i econòmic local, disseny de polítiques urbanes, polítiques de sòl, gestió de patrimoni immobiliari públic, plans d'expansió comarcal, ordenació i gestió d'espais naturals o estudis i avaluacions d'impactes ambientals.

- La presència dels geògrafs en el món professional de l'ordenació del territori i de l'urbanisme és encara insuficient.
- La professionalització dels geògrafs com a experts en el territori ha d'implicar un augment de la seva capacitat propositiva, de gestió i d'avaluació, sense oblidar, però, la capacitat d'anàlisi crítica i d'explicació dels fenòmens territorials.

3.4. Arquitectura - 19 de gener de 2001

Lloc: Escola Tècnica Superior d'Arquitectura del Vallès de la Universitat Politècnica de Catalunya.

«Els ensenyaments actuals a les escoles d'arquitectura», a càrrec de José Luís Oyón, professor titular del Departament d'Urbanisme i Ordenació del Territori de l'Escola Tècnica Superior d'Arquitectura del Vallès de la Universitat Politècnica de Catalunya, i Carles Llop, professor titular del Departament d'Urbanisme i Ordenació del Territori de l'Escola Tècnica Superior d'Arquitectura del Vallès de la Universitat Politècnica de Catalunya.

«L'evolució històrica dels ensenyaments d'urbanisme i perspectives de futur», a càrrec d'Antoni Font, catedràtic d'Urbanisme del Departament d'Urbanisme i Ordenació del Territori de l'Escola Tècnica Superior d'Arquitectura del Vallès de la Universitat Politècnica de Catalunya.

Ensenyament:

- Actualment, a Catalunya hi ha dues escoles d'arquitectura que depenen de la Universitat Politècnica de Catalunya.
- Els crèdits troncal i obligatoris dedicats a l'ensenyament de l'urbanisme són aproximadament el 10 % del total de la carrera d'arquitectura, un pes que en general s'estima insuficient. Tanmateix, l'esforç que es reclama a l'alumne és substancialment superior a aquest percentatge.
- El Departament d'Urbanisme i Ordenació del Territori és el responsable d'aquests ensenyaments.
- Des de la dècada dels vuitanta, l'ensenyament és cada vegada més projectual, en detriment de l'ensenyament teòric.
- Els actuals plans d'estudis posen una atenció especial en el projecte d'escala intermèdia —el projecte urbà—, mentre que la reflexió a escala general de la ciutat i el territori ha perdut pes.
- Amb tot, s'ha d'admetre que l'urbanisme ha imbuït el projecte arquitectònic.
- Hi ha algunes diferències entre els ensenyaments de l'Escola Tècnica Superior d'Arquitectura del Vallès (ETSAV), on els tallers es

fan conjuntament amb l'assignatura de projectes —cosa que implica una major integració entre ambdues matèries—, i els de l'Escola Tècnica Superior d'Arquitectura de Barcelona (ETSAB), on els tallers són propis.

- Els ensenyaments comencen durant el primer cicle —al segon quadrimestre a l'ETSAV i al tercer a l'ETSAB— i s'inicien amb les qüestions bàsiques, per arribar a les més complexes i instrumentals durant els darrers cursos.

Camp professional:

- Hi ha pocs arquitectes que treballin exclusivament en temes d'urbanisme i ordenació del territori. Per exemple, l'Agrupació d'Arquitectes Urbanistes de Catalunya compta amb uns tres-cents cinquanta integrants, mentre que els membres col·legiats al Col·legi d'Arquitectes de Catalunya són vora els deu mil.
- La tasca professional dels arquitectes urbanistes a Catalunya s'ha centrat, en els darrers vint anys, en la construcció de la ciutat i en els processos de reforma i millora urbana (planejament municipal molt detallat, plans especials i projectes d'espai urbà).
- La feina sol desenvolupar-se dins l'Administració pública (ajuntaments, Administració comarcal, Diputació, Administració autonòmica i estatal), on l'arquitecte s'encarrega de la redacció i la gestió de diferents nivells de planejament, matèries que dins les escoles tenen poc pes.
- Els processos urbans i territorials actuals presenten aspectes nous que superen els coneixements normalitzats dels arquitectes urbanistes catalans i que poden modificar a mitjà termini la seva dimensió professional (atenció al medi ambient i el paisatge, mobilitat, aspectes d'àmbit supralocal, etc.).

3.5. Enginyeria - 23 de febrer de 2001

Lloc: Escola d'Enginyers de Camins de la Universitat Politècnica de Catalunya.

«Els ensenyaments actuals a les escoles d'enginyeria de camins», a càrrec de Manuel Herce, professor titular i cap de la Secció d'Urbanisme del Departament d'Infraestructures de Transports i Territori de l'Escola Tècnica Superior d'Enginyers de Camins de Barcelona de la Universitat Politècnica de Catalunya.

«La pràctica de l'ensenyament de l'urbanisme a França. Present i perspectives de futur», a càrrec de Jean-Marc Offner, professor d'urba-

nisme de l'Escola Nacional de Ponts i Camins de París i cap del Departament d'Ordenació, Transport i Medi Ambient de la mateixa institució.

Ensenyament:

- Hi ha una sola escola d'enginyeria de camins a tot Catalunya.
- Els crèdits troncalis i obligatoris dedicats a l'ensenyament d'urbanisme són aproximadament el 10 % del total de la carrera.
- Aquestes matèries comencen durant el segon cicle, i es parteix de línies bàsiques: projectes d'infraestructura i forma urbana, concepció i dimensionament de les xarxes, anàlisi regional i impacte econòmic i social de les infraestructures.
- Els aspectes epistemològics són els sistemes territorials, els tipus de xarxes i concepció, i els continguts i nivells de planejament urbanístic i territorial.
- En general, el nombre d'alumnes s'ha incrementat poc des de 1997.

Camp professional:

- Hi ha problemes per definir clarament quin és el paper de l'enginyer dins l'urbanisme i l'ordenació del territori.
- El «perfil» d'enginyer civil s'està implantant a Espanya amb retard. El paper que podia tenir l'enginyer com a *planner* el desenvolupa un altre professional. Els enginyers, normalment, fan de gestors; s'encarreguen de problemes tècnics sectorials o de qüestions puntuals.
- Atenció als grans elements estructuradors del territori i els desplaçaments: xarxes i fluxos.

3.6. Economia - 16 de març de 2001

Lloc: Facultat d'Econòmiques de la Universitat de Barcelona.

«L'aportació de l'economia a l'estudi i l'ordenació territorial i a l'anàlisi regional i urbana», a càrrec d'Esther Vayá, professora d'economia aplicada de la Universitat de Barcelona, i Jordi Suriñach, catedràtic d'Economia Aplicada i vicepresident de la Divisió de Ciències Jurídiques, Econòmiques i Socials de la Universitat de Barcelona.

«La visió professional. Què ha de saber un llicenciat?», a càrrec de Joan Carles Llovet, del Departament de Política Territorial i Obres Públiques de la Generalitat de Catalunya, i Joaquim Clusa, economista, de Barcelona Regional.

Què hauria de conèixer un llicenciat?

- Les eines i els instruments per elaborar l'anàlisi; la teoria i les tècniques per intervenir en les diagnosis i les propostes; les tècni-

ques i els instruments per a l'etapa de seguiment, i la gestió i el control del planejament.

- Els instruments de definició des de l'economia dels processos d'ordenació del territori i urbanisme i l'aplicació de les tècniques pròpies: gestió i finançament dels projectes, macroeconomia, microeconomia, fonts estadístiques i anàlisi quantitativa.

Ensenyament:

- Hi ha cinc facultats d'econòmiques a tot Catalunya: Abat Oliba (UB), UB, UAB, UdG i URV.
- No hi ha crèdits troncalis ni obligatoris dedicats específicament a l'ensenyament d'urbanisme i ordenació del territori.
- Les assignatures amb aquests continguts són optatives i l'espai hi té un paper secundari.
- Hi ha una oferta notable d'assignatures optatives centrades en temes bàsics d'economia regional i urbana, d'anàlisi i diagnosi, i una oferta àmplia en fiscalitat i hisendes locals.
- Hi ha mancances pel que fa a la revisió de fonts estadístiques territorials i l'anàlisi de fonts a escales urbanes desagregades.
- Hi ha una oferta minsa d'assignatures sobre planejament urbanístic i territorial, planificació estratègica, tècniques de selecció d'alternatives i avaluació de projectes i indicadors de seguiment.

Marc professional:

- L'economista intervé en les fases d'anàlisi i diagnosi, però no tant en la proposta concreta d'ordenació i gestió.
- Té una major intervenció en el camp de l'ordenació del territori i de l'anàlisi regional que no pas en l'urbanisme.
- Té problemes per afrontar la variable espai i les escales detallades, fet que requereix cooperació amb d'altres disciplines.
- Tradicionalment participa en la confecció dels programes i els estudis economicofinancers dels plans, i a poc a poc està ampliant la seva participació en les fases d'informació i diagnosi.

3.7. Dret - 4 de maig de 2001

Lloc: Facultat de Dret de la Universitat de Barcelona.

Presentació a càrrec de Tomàs Font, catedràtic de Dret Administratiu de la Facultat de Dret de la Universitat de Barcelona.

«L'urbanisme i ordenació del territori als ensenyaments jurídics a les universitats catalanes», a càrrec de Glòria Bardají, professora associada

del Departament de Dret Administratiu de la Facultat de Dret de la Universitat de Barcelona.

«Aportacions de l'ensenyament del dret urbanístic i ambiental als no-juristes», a càrrec de Luciano Parejo, catedràtic de Dret Públic de la Universitat Carlos III de Madrid.

«El paper del professional en dret en la planificació territorial i urbanística», a càrrec de Carles Pareja, professor titular del Departament de Dret Administratiu de la Universitat Pompeu Fabra.

Ensenyament:

- Hi ha deu facultats de dret a tot Catalunya: Abat Oliba (UB), UB, UAB, UPF, UdG, UdL, URV, UOC, URL i UIC.
- No hi ha crèdits troncal ni obligatoris dedicats explícitament a l'urbanisme i l'ordenació del territori.
- Els objectius formatius de la docència són entendre el marc legal i el funcionament del sistema jurídic.
- El dret urbanístic, matèria que s'imparteix dins del temari i moltes vegades inclosa a dret administratiu (troncal de primer cicle), s'aborda des del dret públic, donant molt de pes a la dimensió constitucional de la funció social de la propietat.
- La complexitat del marc legislatiu espanyol ha comportat que el dret urbanístic sigui una especialitat. Malgrat això, l'assignatura concreta de dret urbanístic és, a la majoria d'universitats, una optativa de segon cicle amb una implantació relativament recent. S'inicià l'any 1990 a la UPF i el 1993 a la UB. La formació de l'urbanisme està en funció del perfil i la formació del professor que imparteix l'assignatura i dels plans d'estudis dels diferents centres. Els crèdits als diferents centres oscil·len entre els tres crèdits a la UdL i els sis crèdits a la UPF.
- Respecte al tercer cicle, es detecta la recent però insuficient implantació de diplomatures en gestió urbanística i administració local, existents només a la UB i la UPF.

Marc professional:

- El jurista té un paper molt limitat en el planejament, circumscrit al camp del dret públic.
- Actuació plena en l'administració i la gestió.

3.8. Paisatgisme - 1 de juny de 2001

Lloc: Escola Tècnica Superior d'Arquitectura de Barcelona, de la Universitat Politècnica de Catalunya.

«El paisatgisme a Barcelona», a càrrec de Jordi Bellmunt, professor associat del Departament d'Urbanisme i Ordenació del Territori i sots-director de l'Escola Tècnica Superior d'Arquitectura de Barcelona de la Universitat Politècnica de Catalunya.

«El mapa de los estudios de paisajismo en España», a càrrec d'Àngela Souto, arquitecta i representant de l'Associació Espanyola de Paisatgistes.

«La consolidación de una disciplina», a càrrec de Daniela Colafranceschi, arquitecta i professora de la Universitat de Reggio de Calàbria, Itàlia.

Ensenyament:

- El curs 1982-1983 es va iniciar a l'Escola Tècnica Superior d'Arquitectura de Barcelona el postgrau Arquitectura del paisatge, que es va transformar en màster (75 crèdits) dos anys més tard. El curs 1998-1999 s'inicien els estudis de graduat superior en paisatgisme (187,5 crèdits), per primera vegada a tot l'Estat espanyol.
- Els estudis de paisatgisme són una titulació de segon cicle propis de la UPC, que s'han de cursar de manera complementària a una titulació homologada de primer o segon cicle.
- Les places són limitades: el màster, quinze places per curs, i el graduat superior en paisatgisme, trenta places per curs.
- La formació parteix de la complexitat del tema i es dirigeix cap a la creació i la projecció de nous paisatges seguint uns criteris mediambientals i estètics.
- La formació és clarament interdisciplinària. Hi ha quatre àrees de coneixement: projectes, assignatures instrumentals, teoria i història i matèries mediambientals.

Marc professional:

- Actualment, l'exercici professional pateix les dificultats pròpies d'un camp amb poca tradició local, excepte en els temes de jardineria.
- Hi ha demanda professional, sobretot gràcies a la importància social de les qüestions del medi ambient i del paisatge, però encara manca el seu reconeixement oficial.

3.9. Cursos de mestratge i postgrau - 29 de juny de 2001

Lloc: Edifici França de la Universitat Pompeu Fabra.

Moderador: Josep Maria Llop Torné, arquitecte i director dels Serveis d'Urbanisme de la Paeria.

Intervencions:

- Mestratge d'Administració local, a càrrec de Josep Ramon Fuentes, de l'Institut d'Estudis Metropolitans de Barcelona, Universitat Autònoma de Barcelona.
- Mestratge professional d'estudis territorials i urbanístics - Diploma de tècnic urbanista (Escola d'Administració Pública de Catalunya, Universitat Politècnica de Catalunya i Universitat Pompeu Fabra), a càrrec de Josep Vernís, enginyer de camins, canals i ports.
- Mestratge en gestió urbanística (quinzena edició) del Centre de Política del Sòl i Valoracions de la Universitat Politècnica de Catalunya, a càrrec de Miquel Coromines.
- Mestratge Ciudad: políticas, proyectos y gestión, Aula Barcelona de l'escola Les Heures, Fundació Bosch i Gimpera de la Universitat de Barcelona, a càrrec de Jordi Borja, sociòleg.

Ensenyament:

- Cinc màsters o diplomatures de tercer cicle existents a Catalunya:
  1. Mestratge d'Administració local (UAB), amb la col·laboració de l'Associació Catalana de Municipis (AMC).
  2. Mestratge o Diploma de tècnic urbanista (UPC + UPF), amb la col·laboració de l'Escola de l'Administració Pública (EAP).
  3. Mestratge de projecció urbanística (UPC).
  4. Mestratge de gestió urbanística (UPC).
  5. Mestratge sobre la ciutat (UB).

<i>Mestratge</i>	<i>Universitats</i>	<i>Altres entitats</i>	<i>Alumnes (2001)</i>	<i>Crèdits base (2001)</i>	<i>Cost ptes. crèdit (2001)</i>	<i>Destinatari</i>
1	UAB	AMC	30	320	1.406	Adm. local
2	UPC + UPF	EAP	28	500	1.350	Adm. local
3	UPC		40	900	1.666	
4	UPC		30	490	1.430	
5	UB		25	300	1.900	

- És una oferta limitada a un grup reduït d'estudiants —no més de cent cinquanta alumnes l'any— amb un perfil específic, per a la formació de tècnics, bàsicament de l'Administració pública (en els casos 1, 2 i 4) i per a acabats de llicenciar, molts d'ells procedents d'Amèrica Central i del Sud (en els casos 3, 4 i 5).
- Cada mestratge sembla que respon a una orientació específica: reciclatge i formació de tècnics de l'Administració pública en l'1,

fórmula mixta acadèmica i professional en el 2, formació de professionals en el 3 i el 4 i formació pràctica de professionals en la gestió basada en l'experiència i l'ensenyament pràctic en el 4.

- La formació de tercer cicle, per tant, està molt més lligada a les necessitats professionals del moment que no pas a la formació universitària.
- Cal esmentar, a més, l'existència de diversos cursos de postgrau i d'especialització dins dels ja esmentats (com per exemple el de Metròpolis, que s'imparteix en anglès al Centre de Cultura Contemporània de Barcelona conjuntament amb la Fundació Mies van der Rohe de Barcelona i la Fundació Politècnica de Catalunya) i d'alguns de més especialitzats, que són impartits a les escoles de formació professional i que funcionen amb força en alguns col·legis professionals (arquitectes i advocats).

---

4. CONCLUSIONS GENERALS DEL SEMINARI

4.1. Una disciplina autònoma o una matèria pluridisciplinària?

- La conclusió més important d'aquest Seminari ha estat el reconeixement de la complexitat dels problemes que s'aborden des de l'urbanisme i l'ordenació del territori i la impossibilitat d'afrontar-los des d'una sola llicenciatura (una llicenciatura específica d'urbanisme).
- Històricament, l'ensenyament d'urbanisme s'ha presentat de maneres diverses:
  - Com una disciplina holística, que vol copsar la totalitat de la complexitat del territori i donar-ne una visió interdisciplinària. Aquesta línia es va desenvolupar amb força durant els anys cinquanta i seixanta, encara que va ser el resultat d'una suma de coincidències més que no el d'una construcció interdisciplinària conscient.
  - Com una disciplina crítica, que denuncia el planejament i l'ordenació del territori com una pràctica a favor del poder de les minories econòmiques. Aquest enfocament apareix a finals de la dècada dels seixanta i dóna peu a moviments socials a favor del dret a la ciutat.
  - Com una disciplina abocada a la pràctica, que reconeix les especificitats i les aportacions de cada camp disciplinari i que tracta d'integrar-les. Aquesta és la concepció vigent més estesa, si bé de vegades és entesa més com una confrontació disciplinària que no pas com una relació cooperativa; una concepció cooperativa de diferents enfocaments i metodologies que han de convergir en la pràctica de l'urbanisme i l'ordenació del territori.
- Actualment, tal com s'ha dit, s'ha constatat que els problemes de l'urbanisme i l'ordenació del territori són massa complexos per ser resolts des d'una sola disciplina. Cadascuna aporta un enfocament i una metodologia diferents que incideixen en aspectes parcials, que si bé no resolen per si sols els problemes del territo-

- ri, formen part dels coneixements i els mètodes necessaris per a la seva ordenació.
- No es tracta de juxtaposar disciplines, com es va fer a la dècada dels seixanta, sinó de donar una visió transversal als coneixements i capacitar els professionals per a la col·laboració interprofessional, i convertir així la pràctica urbanística en un treball cooperatiu.
  - Això suposa reconèixer l'autonomia reflexiva de cada disciplina entorn del fet urbà i la necessitat que cadascuna aprofundeixi en els seus mètodes, incorpori una visió transversal als temes urbans i territorials i eviti que els ensenyaments o els cursos d'especialització siguin una suma d'aportacions de diferents disciplines.
  - En aquesta línia, les conclusions del Seminari aconsellen treballar especialment els temes de col·laboració i millora del treball pluridisciplinari:
    - Articular conjuntament els programes i les visions dels diferents centres i departaments.
    - Posar en comú les especificitats de les diferents preparacions per ajudar a establir complementarietats.
    - Buscar fórmules per incentivar el treball interdisciplinari i transversal en els diferents projectes, recerques, etc.

4.2. Sobre l'ensenyament de les matèries des de les disciplines

- Pel que fa als ensenyaments universitaris, el balanç general del Seminari dibuixa un panorama insuficient, en el qual les matèries d'urbanisme i ordenació del territori, en general, tenen poc pes al primer i al segon cicle de totes les titulacions estudiades.
- Els enfocaments docents bàsics d'aquestes titulacions, segons el que s'ha debatut durant aquest Seminari, es poden resumir en:
  - arquitectura/paisatgisme: projecció física de les escales urbanes;
  - economia / dret / ciències ambientals: preocupació pels temes de gestió;
  - geografia/economia: treball en qüestions d'anàlisi i diagnosi.
- En general, l'ensenyament universitari mostra una manca de flexibilitat i capacitat per seguir els canvis que es produeixen en el territori; en altres paraules, té certes dificultats a l'hora de renovar continguts, mètodes i fórmules d'intervenció.
- D'aquestes mancances, en sorgeixen les necessitats següents:
  - Posar més atenció als problemes socials i econòmics de la ciutat i del territori, per entendre millor la complexitat del fenomen urbà.

- Incidir més intensament en els problemes de gestió i seguiment dels processos i els projectes territorials i urbans, per capacitar els futurs titulats en la gestió diària de l'urbanisme i l'ordenació del territori.
  - Preparar els estudiants per desenvolupar treballs a escales territorials, on es fa més evident la transversalitat dels problemes i els projectes.
  - Potenciar el coneixement i l'ús de les tècniques i els instruments de planejament i gestió i dels sistemes d'informació geogràfica (SIG), per preparar els estudiants per a la pràctica professional.
- Actualment, encara es produeixen algunes visions parcials i fraccionades des de diferents tradicions disciplinàries i des de diferents pràctiques professionals i corporatives, que provoquen un cert desconeixement o desinterès per les aportacions i els enfocaments de les altres disciplines i la consegüent dificultat per treballar cooperativament.
- Des d'aquest punt de vista, es constata que les estructures universitàries són massa rígides i incapaces de facilitar una major permeabilitat i transversalitat dels ensenyaments i d'incentivar el treball de manera coordinada entre les diferents titulacions.
- En aquest marc, la implantació d'un espai universitari europeu segons les línies fixades en el document de Bolonya —un primer cicle o diplomatura (de dos a quatre anys), amb un enfocament general, i un segon cicle o grau (un o dos anys), especialitzat, que condueix al grau de mestratge i/o doctorat— és una oportunitat que hauria de servir per reflexionar sobre el caràcter de cada disciplina i sobre les formes que han d'articular-se amb vista a un enfocament transversal i cooperatiu de tots els estudis que incideixen en l'urbanisme i l'ordenació del territori.

4.3. Sobre el camp professional i el resultat de la preparació dels professionals i els tècnics

- Les conclusions del Seminari sobre el camp professional són laterals, perquè la reflexió s'ha centrat en l'estudi dels programes universitaris. Ara bé, atès que el principal objectiu pedagògic d'aquests ensenyaments és la formació de professionals, no es podia fer una avaluació de la qualitat de l'ensenyament sense fer una reflexió paral·lela sobre la professió; més concretament, sobre dos aspectes que incideixen decididament en la seva preparació: les competències i la formació continuada.

- La primera qüestió ha tractat quin paper tenen les competències i les tradicions històriques de cada disciplina en la definició dels diferents professionals. Aquestes competències constitueixen una realitat incontestable però també, de vegades, un marc d'interessos corporatius que dificulta una resposta adequada als problemes reals.
- Per combatre aquests riscos i, sobretot, per combatre la manca de visió i tradició del treball de conjunt, especialment a escales territorials, és necessari facilitar el diàleg entre les diferents professions i disciplines que faciliti la cooperació i la incorporació d'altres punts de vista. Per això, és fonamental incentivar el treball i la recerca en equips pluridisciplinaris, per tal d'aprofundir en la transversalitat de la matèria i en el seu caràcter complex.
- Pel que fa a la segona qüestió, cal destacar que la formació continuada (reciclatge i especialització) és absolutament necessària per tal d'adaptar-se als canvis. Aquesta qüestió, però, actualment no està resolta convenientment. Per un cantó, cal buscar fórmules més flexibles per compatibilitzar l'activitat dels professionals i la seva preparació contínua, però per l'altre, cal adequar les ofertes actuals fent-les més complementàries i adequades a les necessitats i els perfils dels usuaris. En aquest sentit, no només cal avançar en una oferta universitària en aquest camp, sinó també en la que generen els col·legis professionals i d'altres organitzacions.

---

5. PROPOSTES I ACCIONS

5.1. Els nous reptes

D'acord amb el que s'ha dit a l'apartat anterior, les conclusions d'aquest Seminari no consideren necessària la creació d'una titulació universitària específica d'urbanisme i ordenació del territori. Les experiències poc reeixides en d'altres països (el cas d'Itàlia, per exemple, comentat durant la primera jornada), l'existència de tradicions disciplinàries amb enfocaments clarament diferenciats i enriquidors, i la manca d'una demanda suficient no aconsellen aquesta iniciativa.

Catalunya té, ara per ara, prou elements a l'àmbit municipal, a l'Administració autonòmica i a les institucions universitàries per donar resposta als reptes urbanístics i territorials que planteja la societat. D'aquests reptes, se'n poden destacar els següents:

- Superar el model en el qual s'ha basat l'urbanisme i l'ordenació del territori a Catalunya fins ara, dirigit principalment a afrontar els dèficits urbans i territorials que el país presentava dues dècades enrere.
- Preparar-se per encarar els nous reptes relacionats amb els canvis territorials que comporta la globalització de l'economia, la transformació de l'escenari de convivència de la població o la implantació de les noves tecnologies.
- Superar les visions parcials i localistes del passat. Els nous processos de difusió urbana i l'ús més extens del territori reclamen nous enfocaments i noves fórmules de gestió i solució dels problemes, que superin les normes administratives i disciplinàries tradicionals. L'anàlisi i la solució dels problemes territorials ha d'abordar-se a escales diferents, perquè el funcionament social i econòmic de la ciutat real i els diferents sistemes urbans és multiaspectual.
- Preparar-se i equipar-se amb nous mètodes i instruments (SIG, planificació estratègica, planificació i gestió concertada i integrada, etc.).

- Aplicar mètodes de treball en els quals la participació dels col·lectius locals i regionals en el desenvolupament espacial assumeixi la importància que reclama la societat. Per això, cal preveure mecanismes de participació activa i concertada al llarg de totes les fases: diagnòsi, proposta, intervenció i gestió dels projectes urbanístics i ordenació del territori.
- Avui en dia, no és possible parlar d'un urbanisme que obvia el medi ambient i el paisatge. El desenvolupament equilibrat i sostenible del territori ha de tenir molt presents aquests termes i ha de dirigir-se cap a línies de planificació i gestió integrada: ordenació del territori, desenvolupament socioeconòmic i sostenible, etc.
- La nova societat de les xarxes imposa un nou repte a l'urbanisme i l'ordenació del territori, que, tradicionalment, ha fixat el seu punt de mira en els elements «fixos». Cal entendre els processos i, per tant, integrar els fluxos (socials, econòmics, de coneixement, etc.) i les xarxes que els sostenen.

Es tracta de buscar fórmules de cooperació i treball conjunt que siguin flexibles i sensibles a les noves problemàtiques urbanes i territorials, sense perdre el bagatge de les experiències i les experteses existents en el conjunt de professionals de Catalunya; professionals amb una bona base formativa, capaços d'integrar els nous reptes que plantegen els canvis socioeconòmics i territorials, que saben cooperar amb professionals d'altres disciplines de manera proactiva i que són flexibles a l'hora d'incorporar noves tècniques, mètodes i línies d'intervenció mitjançant la formació continuada.

5.2. Una proposta de treball: la creació de l'Institut Català d'Urbanisme i Ordenació del Territori

A partir dels debats, les reflexions i les conclusions d'aquest Seminari, és possible anar una mica més enllà del document de resum i formular una proposta de treball: la creació d'un Institut Català d'Urbanisme i Ordenació del Territori, que, d'una banda, aprofiti els recursos (ensenyaments universitaris, cursos de postgrau, de mestratge i d'especialització dels col·legis professionals) i experteses ja existents (acadèmics, professionals, tècnics de l'Administració) i, d'una altra, ajudi a afrontar els nous reptes a què s'ha fet referència.

Aquesta proposta busca la creació d'un instrument que serveixi per potenciar l'articulació i la coordinació entre les disciplines, i la constitu-

ció de fórmules àgils per a la col·laboració pluridisciplinària i interprofessional i per facilitar les tasques de formació continuada. Per entendre els continguts d'aquesta proposta, i d'altres que poguessin resultar d'aquesta reflexió, es pot incloure aquesta proposta dins d'un projecte més general, que es podria anomenar *projecte GATE*.

Aquest nom juga amb el significat del mot anglès ('porta', 'entrada') i amb un acrònim format per les inicials de quatre paraules que resumien els trets fonamentals de la proposta: *generalista*, *articulació*, *transversal* i *especialització* i *expertesa*.

- El projecte GATE donaria suport al manteniment de la formació de base GENERALISTA impulsada per les diferents universitats, entenent que caldria ajustar-la al model que presenta l'informe de Bolonya i realitzar canvis en els programes, adaptant els nous instruments, les línies de treball i les tècniques per millorar-la.
- El projecte fomentaria l'ARTICULACIÓ entre les demandes del mercat i la formació dels professionals i els tècnics. En primer lloc, es planteja la necessitat d'adequar els continguts dels programes a les noves dinàmiques (actualització), fomentar l'aprofitament de les experteses dels recursos humans ja existents (mobilitat de les experteses) i articular els coneixements impartits a les matèries entre les universitats, sense perdre els diferents perfils específics (coordinació). En segon lloc, es formula la necessitat de facilitar el reciclatge i la formació continuada dels professionals i els tècnics de l'Administració, aprofitant tant els recursos existents en el món acadèmic com els dels col·legis professionals i les administracions.
- El projecte buscaria potenciar la pluridisciplinarietat a partir de la TRANSVERSALITAT de la matèria. La planificació integrada ha de partir del treball pluridisciplinari i d'una imatge de conjunt formada i enriquida per les diferents visions i els diversos perfils que aporten els enfocaments disciplinaris. Cal fomentar el coneixement de les «altres» visions, enfocaments i mètodes d'intervenció. Tal vegada, una bona manera d'afrontar aquesta transversalitat sigui el foment de la recerca i la formació especialitzada en temes com l'aigua o la mobilitat, que per les seves característiques obliguen a fer una reflexió de conjunt.
- El projecte voldria aprofitar l'ESPECIALITZACIÓ i l'EXPERTESA dels acadèmics, els professionals i els tècnics de l'Administració. És per aquest motiu que busca fórmules flexibles per aprofitar els seus coneixements.

Aquest seria un projecte que pivotaria sobre l'Institut Català d'Urbanisme i Ordenació del Territori, un organisme mixt que hauria d'estar format per la Generalitat de Catalunya, les diferents universitats que imparteixen les matèries, les organitzacions municipals i els professionals de l'urbanisme (la Societat Catalana d'Ordenació del Territori, l'Agrupació Catalana de Tècnics Urbanistes, l'Agrupació d'Arquitectes Urbanistes de Catalunya i els col·legis professionals). Les finalitats bàsiques d'aquest Institut haurien de ser:

- Promoure els estudis i la recerca sobre urbanisme i ordenació del territori a Catalunya.
- Impulsar la recerca pluridisciplinària i transversal.
- Fomentar i potenciar les tasques d'ensenyament bàsic i especialitzat.
- Fomentar l'intercanvi de coneixements i experteses entre el món acadèmic, professional i tècnic i les diferents disciplines.
- Programar les demandes de proposta i coordinació de cursos d'especialització.

